

वस्तू व सेवा कर -- आढावा

नवी दिल्ली

१ जूलै, २०१६

एक: परिचय

वस्तू व सेवा कर भारतातील अप्रत्यक्ष कराच्या क्षेत्रातील सुधारणांचे लक्षणीय पाऊल आहे. केंद्र व राज्य सरकारच्या अनेक करांचे एकत्रीकरणामुळे तसेच कराच्या आधीच्या टप्प्यावर वजावट देण्यामुळे दुहेरी कर आकारणीचा होणारा दुष्परिणाम कमी होउन संपूर्ण देशात एकत्रीत कर पध्दतीचा मार्ग मोकळा होईल. ग्राहकांचा विशेष फायदा सध्या असलेले २५% ते ३०% एवढे एकंदरीत कराचे ओझे कमी होईल. तसेच वस्तू व सेवा करामुळे त्यांची उत्पादने स्थानिक तसेच आंतर-राष्ट्रीय बाजारपेठेत स्पर्धा करू लागतील. अभ्यासाअंती असे निदर्शनास आले आहे की, यामुळे आर्थिक प्रगतीस त्वरीत प्रोत्साहन मिळेल. व्यापारातील वाढ, कर आधाराचा विस्तार व कर अनुपालन यामुळे केंद्र व राज्य सरकारांच्या महसूलातही वाढ होईल. शेवटचे पण महत्वाचे असे की, ही कर प्रणाली तिच्या पारदर्शकतेमुळे प्रशासकिय अंमलबजावणीस सोपी असेल.

दोन: प्रारंभिक

२. वस्तू व सेवा कराची कल्पना पहिल्यांदा तत्कालीन केंद्रिय वित्त मंत्री यांनी त्यांच्या सन २००६-०७ च्या अर्थसंकल्पिय भाषणात मांडली. ज्या राज्य वित्त मंत्र्यांच्या शक्ती प्रदत्त समितीच्या स्थापनेने मुल्यवर्धित कर प्रणाली अंमलात आणली होती, त्यांनाच वस्तू व सेवा कराचा आराखडा व संरचना तयार करण्याची विनंती करण्यात आली. वस्तू व सेवा कराबाबतच्या विविध पैलूबाबत विश्लेषण करण्यासाठी केंद्र व राज्य सरकारांच्या प्रतिनिधींच्या संयुक्त कार्य गट स्थापन करण्यात आला व अहवाल तयार करण्यात आले विशेषतः threshold, सेवांवरील कर (taxation of services) व आंतर-राज्यीय पुरवठ्यावरील कर (taxation of inter-State supplies). या अहवालावर आधारित तसेच केंद्र सरकार आणि शक्ती प्रदत्त समिती यांच्यामधील चर्चेच्या अनुषंगाने शक्ती प्रदत्त समितीने सन २००९ मध्ये प्रथम चर्चा पत्रिका (First Discussion Paper) प्रसिध्द करण्यात आली होती. या पत्रिकेत नोंदविण्यात आलेल्या प्रस्तावित वस्तू व सेवा कराच्या वैशिष्ट्यांच्या आधारे केंद्र व राज्यांमध्ये चर्चा सुरु आहेत.

तीन: वस्तू व सेवा कराची ठळक वैशिष्ट्ये

३. वस्तू व सेवा कराची ठळक वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहेत

- (एक) सध्या अस्तित्वात असलेल्या उत्पादीत माल आणि त्याची विक्री व पुरविण्यात येणाऱ्या सेवा यावरील कर या संकल्पने ऐवजी मालाच्या आणि सेवांच्या पुरवठ्यावर कर लागू करणे अशी पध्दती वस्तू व सेवा कराखाली अवलंबिण्यात येणार आहे. म्हणजेच वस्तू व सेवा कर हा गंतव्य आधारित वापरावर कर असा असेल.
- (दोन) वस्तू व सेवा कर हा दुहेरी म्हणजे केंद्र आणि राज्यात एकाच वेळी समान कराच्या आधारे अवलंबिला जाणार आहे. केंद्राने आंतर-राज्य मालाच्या आणि / किंवा सेवांच्या पुरवठ्यावर आकारलेला कर केंद्रिय वस्तू व सेवा कर (सीजीएसटी) म्हणून संबोधला जाईल आणि राज्याने आकारलेला राज्य वस्तू व सेवा कर (एसजीएसटी) म्हणून संबोधला जाईल.
- (तीन) माणसाने सेवन करण्यासाठीची मद्यपि दारू आणि पाच पेट्रोलियम उत्पादने, जसे की, पेट्रोल क्रुड, मोटार स्पिरिट (पेट्रोल), हाय स्पीड डिझेल, नैसर्गिक वायू आणि एन्डिगेशन टर्बाईन फ्युएल या व्यतिरिक्त सर्व वस्तूंवर वस्तू व सेवा कर लागू होईल. काही विनिर्दिशित सेवा वगळता सर्व सेवांवर हा कर लागू होईल.
- (चार) तंबाखू व तंबाखू उत्पादने वस्तू व सेवा कराच्या अधिन राहतील. तसेच केंद्र सरकार या उत्पादनांवर केंद्रिय अबकारी कर हा लावू शकेल.
- (पाच) केंद्राकडून सध्या आकारल्या जाणाऱ्या आणि गोळा केल्या जाणाऱ्या खालील कराची जागा वस्तू व सेवा कर घेईल:
- (क) केंद्रिय उत्पादन शुल्क
 - (ख) उत्पादन शुल्क (औषधी आणि प्रसाधन सामग्री)
 - (ग) अतिरिक्त उत्पादन शुल्क (विशेष महत्वपूर्ण वस्तूंसाठी)
 - (घ) अतिरिक्त उत्पादन शुल्क (वस्त्र आणि वस्त्रोद्योग)
 - (ङ) अतिरिक्त सीमा शुल्क (सामान्यपणे सीव्हीडी म्हणून ओळखले जाते)
 - (च) विशेष अतिरिक्त सीमा शुल्क (एसएडी)
 - (छ) सेवा कर

- (ज) वस्तू व सेवांच्या पुरवठ्याशी संबंधित असलेला केंद्रिय अधिभार आणि उपकर
- (सहा) वस्तू व सेवा करामध्ये अंतर्भूत होणारे राज्यातील कर असे आहेत:
- (क) राज्य मुल्यवर्धित कर
- (ख) केंद्रिय विक्रीकर
- (ग) ऐषआराम कर
- (घ) प्रवेशकर (सर्व प्रकारचे)
- (ड) करमणूक आणि मनोरंजन कर (स्थानिक संस्थांकडून आकारलेल्या शिवाय)
- (च) जाहिरातीवरील कर
- (छ) खरेदीकर
- (ज) लॉटरी, बेटिंग आणि जुगारावरील कर
- (झ) वस्तू आणि सेवांच्या पुरवठ्याशी संबंधित असलेला राज्य अधिभार आणि उपकर
- (सात) एकात्मिक वस्तू व सेवा कर आंतर-राज्यीय वस्तू व सेवांचा पुरवठ्यावर एकात्मिक वस्तू व सेवा कर आकारला व गोळा केला जाईल. ठराविक कालावधीने केंद्र व राज्यांचा जमाखर्च नियमित केला जाईल व राज्य वस्तू व सेवा कर (एसजीएसटी) जो एकात्मिक वस्तू व सेवा कराचा (आयजीएसटी) भाग आहे, गंतव्य राज्याकडे जेथे अखेरीस वस्तू व सेवा यांचा विनियोग झाला आहे तेथे हस्तांतरित केला जाईल याची खबरदारी घेण्यात येईल.
- (आठ) करदात्याने कच्च्या मालावर भरलेल्या कराची जमा निविष्ट कराची जमा उत्पादनकर भरताना वापरली तरी अनुज्ञेय असेल. तथापि, केंद्रीय वस्तू व सेवांवरील करामुळे असलेली निविष्ट कराच्या जमेचे उपयोजन राज्य वस्तू व सेवांवरील कर भरण्याकरिता करता येणार आणि त्याचप्रमाणे उलट असेलतरीकरता येणार नाही. एकात्मिक वस्तू व सेवांवरील कराची जमा मात्र केंद्रीय वस्तू व सेवा कर आणि राज्य वस्तू व सेवा कराच्या भरण्यासाठी उपयोजित केलातरी चालेल.
- (नऊ) एचएसएन (संज्ञासूचीचीस्थरमेळ पध्दती) कोड वस्तूंचे वर्गीकरण करण्यासाठी वस्तू व सेवाकर प्रणालीमध्ये वापरले जाणार आहे. ज्या करदात्याची उलाढाल रु.१.५

कोटीपेक्षा जास्त परंतु रु.५ कोटीपेक्षाकमी असेलत्यांनी २ अंकीकोड वापरावे आणि ज्या करदात्याची उलाढाल रु.५ कोटी आणि त्यावर असेलतर त्यांनी ४ अंकीकोड वापरावेत असे प्रस्तावित करण्यात आले आहे. ज्या करदात्यांची उलाढाल रु.१.५ कोटीपेक्षाकमी असेल त्यांच्या देयकामध्येकोड देण्याची आवश्यकता नाही.

(दहा) निर्यातीस शून्य-दर पुरवठा म्हणूनगणले जाईल. वस्तू किंवा सेवांच्या निर्यातीवर कर देय असणार नाही. परंतू सेवांच्याबाबत निविष्ट कराची जमा अनुज्ञेय राहिल आणि त्याबाबत ते परताव्याचा दावा करू शकतील.

(अकरा) वस्तू व सेवांची आयात ही आंतर-राज्य पुरवठा म्हणून धरण्यात येईल आणि त्यावर एकात्मिक वस्तू व सेवा कर आकारण्यात येईल. सीमाशुल्कासहीत एकात्मिक वस्तू व सेवा कराखाली भरलेल्या कराचा निविष्ट कराची जमा म्हणून पुढील पुरवठ्यासाठी कर भरणा करण्यासाठी उपयोग करता येईल.

(बारा) केंद्रिय वस्तू व सेवा कर आणि राज्य वस्तू व सेवा कर यांची आकारणी व गोळा करण्याबाबतचे कायदे, नियम आणि कार्यपध्दती शक्य तितक्या प्रमाणात सुटसुटीत व सोप्या करण्यात येतील.

चार: वस्तू व सेवा कर आणि केंद्र-राज्य वित्तीय संबंध

४. सध्या केंद्र आणि राज्यांतील आर्थिक शक्ती निश्चितच घटनेमध्ये दिल्यानुसार निर्व्यधित असून त्यांच्या क्षेत्रांमध्ये ते परस्परव्याप्त होत नाही. मालाच्या उत्पादनावर कर आकारण्याचे अधिकार केंद्राला आहे. (माणसांनी सेवन करावयाची मद्यपी दारू, अफू, अंमली पदार्थ इ. व्यतिरिक्त) तर मालाच्या विक्रीकर कर आकारण्याचे अधिकार राज्यांना आहेत. आंतर-राज्य विक्रीच्या बाबत (केंद्रिय विक्रीकर) कर आकारण्याचे अधिकार केंद्राला आहेत. परंतु गोळा केलेला कर पूर्णपणे राज्यांकडेच ठेवला जातो. सेवाबाबत मात्र सेवांवर कर आकारण्याचे अधिकार फक्त केंद्रालाच आहेत.

४.१ वस्तू व सेवा कर आणण्यासाठी घटनेमध्ये सुधारणा करणे आवश्यक आहे. जेणे करून केंद्र आणि राज्यांना हा कर आकारण्याच्या आणि गोळा करण्याच्या एकाच वेळी सक्षम अधिकार प्राप्त होतील. केंद्र आणि राज्यांना वस्तू व सेवा कर आकारणी बाबतचे कार्यक्षेत्र नेमून देण्यासाठी असाधारण संस्थात्मक यंत्रणा आवश्यक आहे ती वस्तू व सेवा कराची संरचना, संकल्पना आणि अंमलबजावणी कशी असेल याबाबत निर्णय घेईल. अशी यंत्रणा प्रभावीपणे राबविण्यासाठी घटनेमध्ये काही बदल करणे आवश्यक आहे.

पाच: घटना आणि इतर कायद्यांमध्ये आवश्यक दुरुस्त्या.

(क) घटना (एकशेबावीसावी) दुरुस्ती बिल, २०१४

५. या सर्व आणि इतर विषयासाठी घटना दुरुस्ती विधेयक लोकसभेमध्ये डिसेंबर, २०१४ रोजी मांडण्यात आले आणि ते विधेयक (एकशेबावीसावी दुरुस्ती विधेयक) लोकसभेमध्ये (मे, २०१५) मंजूर करण्यात आले आहे. हे विधेयक सध्या राज्यसभेमध्ये मंजूर झाले आहे. ह्या विधेयकाची ठळक वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहेत:

(एक) मानवाने सेवन करावयाच्या मद्यपि दारु व्यतिरिक्त सर्व वस्तू आणि सेवांवर वस्तू व सेवा कर आकारण्यात येईल.

(दोन) केंद्र आणि राज्यांकडून वेगवेगळा दुहेरी वस्तू व सेवा कर आकारला जाईल.

(तीन) केंद्राने आकारावयाच्या वस्तू व सेवा कराच्या बाबतीतील कायदे करण्याचे अधिकार संसदेस असतील. तर राज्यांनी आकारावयाच्या वस्तू व सेवा कराच्या बाबतीत कायदे करण्याचे अधिकार राज्य विधानमंडळास असतील.

(चार) जेथे वस्तू आणि / किंवा सेवायांचा पुरवठा आंतर-राज्य व्यापारामध्ये येतो (आयजीएसटी) तेव्हा वस्तू व सेवा कराच्या बाबतीत कायदे करण्याचे विशेष अधिकार संसदेस असतील.

(पाच) वस्तू व सेवा कराच्या आंतर-राज्य व्यापार किंवा वाणिज्य संबंधी कर आकारण्याचे आणि गोळा करण्याची अनन्य शक्ती भारत सरकारला आहे. वस्तू व सेवा कर परिषदेने शिफारस केल्या प्रमाणे संसदेने कायद्याने या कराची विभागणी केंद्र आणि राज्य यांच्यामध्ये करण्यात येईल.

(सहा) वस्तू व सेवा कर पेट्रोल आणि पेट्रोलियम उत्पादनांच्या अधिन राहून असेल. (तथापि, वस्तू व सेवा कराच्या अंमलबजावणीच्या सुरवातीच्या वर्षांमध्ये पाच उत्पादन जसे की, पेट्रोलियम क्रूड, मोटार स्पिरिट (पेट्रोल), हाय स्पीड डिझेल, नैसर्गिक वायू आणि एव्हिएशन टर्बाईन फ्युएल यांना वस्तू व सेवा कराच्या कक्षेबाहेर ठेवण्याचा निर्णय झालेला आहे). तंबाखू आणि तंबाखु उत्पादनांच्या बाबतीत फक्त केंद्रालाच वस्तू व सेवा करासह उत्पादन शुल्क आकारण्याचा अधिकार असेल.

- (सात) वस्तू व सेवा कराखाली करमणूक व मनोरंजनावर कर आकारणी व गोळा करण्यासाठी पंचायत किंवा महानगरपालिका किंवा प्रादेशिक परिषद किंवा जिल्हा परिषदेचा समाविष्ट करण्यात आलेला नाही. (राज्याच्या स्थानिक संस्था असा कर आकारणे चालू ठेवतील.)
- (आठ) संसदेने कायदा करून वस्तू व सेवा कर परिषदेच्या शिफारशीनुसार वस्तू व सेवा कराच्या अंमलबजावणी राज्यांच्या महसूलात हानी झाली तर त्याची भरपाई देण्याची तरतूद करण्यात आली आहे. अशी भरपाई पाच वर्षांपर्यंत मिळेल.
- (नऊ) राज्याचे मंत्री (महसूल) आणि राज्यांचे वित्त मंत्री यांनी बनलेल्या वस्तू व सेवा कर परिषदेमध्ये समावेश असून केंद्रीय वित्त मंत्री त्याचे अध्यक्ष असतील.त्यांच्या शिफारशी केंद्रीय अर्थमंत्री (जे परिषदेचे अध्यक्ष असतील), केंद्रीय महसूल राज्यमंत्री आणि राज्यांचे वित्त मंत्री यांचा समावेश असेल, खालीलप्रमाणे शिफारशी करेल.
- (क) कर, उपकर आणि अधिभार यांचा समावेश वस्तू व सेवा करामध्ये असेल;
- (ख) वस्तू व सेवा करातून सूट किंवा अधिन असलेल्या वस्तू व सेवा;
- (ग) कोणत्या तारखेपासून पेट्रोलियम उत्पादने वस्तू व सेवा कराच्या अधिन राहतील.
- (घ) वस्तू व सेवा कराचा नमूना कायदा तयार करणे, आकारणीची तत्वे, एकात्मिक वस्तू व सेवा कराची वाटणी आणि पुरवठ्याचे ठिकाणाचे नियमन करणारी तत्वे;
- (ड) वस्तू व सेवा कराखाली सूट मिळणा-या वस्तू आणि सेवांच्या उलाढालीची मर्यादा;
- (च) वस्तू व सेवा कराशी संबंधित दर एकसमान दरासहित;

(छ) कोणत्याही नैसर्गिक आपत्ती किंवा संकटकाळी अतिरिक्त संसाधनासाठी विनिर्दिष्ट कालावधीसाठी कोणताही विशेष दर ठरविणे; आणि

(ज) ईशान्ये कडील राज्य जम्मू आणि काश्मीर, हिमाचल प्रदेश आणि उत्तराखंड यांच्याबाबतीत विशेष तरतूदी.

- ५.१ केंद्र व राज्यातील वस्तू व सेवा कराबाबत वेगवेगळ्या पैलूबाबत काही प्रमाणात मेळ घालण्याची यंत्रणा तयार केल्याची वस्तू व सेवा कराच्या परिषदेची खात्री आहे. वस्तू व सेवा कर परिषदेने विविध कार्ये पार पाडण्यासाठी तसेच वस्तू व सेवा कराच्या संरचनेचा मेळ घालण्यासाठी काही आवश्यक मार्गदर्शक तत्वे सांगितली आहेत आणि वस्तू व सेवांसाठी राष्ट्रीय बाजारपेठ सुधारण्यासाठी विशेषतः तरतूदी केलेल्या आहेत.
- ५.२ सुधारणा विधेयकाच्या तरतूदीनुसार वस्तू व सेवा कर परिषदेचा प्रत्येक निर्णय तीन चर्तुथांश बहुमताने उपस्थित सदस्यांनी केल्या मतदानाने घेतला जाईल. केंद्र सरकारचे प्रत्यक्ष मतदानाच्या एक तृतीयांश मतदान धरले जाईल आणि सर्व राज्यसरकारचे एकत्रित प्रत्यक्ष मतदानाच्या दोन तृतीयांश मतदान धरले जाईल. वस्तू व सेवा कराच्या परिषदेच्या बैठकीच्या वेळी सदस्यांची गणसंख्या एकूण सदस्यांपैकी अर्धी तरी असली पाहिजे.
- ५.३ वस्तू व सेवा कर परिषदेने त्यांच्या शिफारशीमधून काही विवाद निर्माण झाले तर ते सोडविण्यासाठी नियम करण्याचा विचार करू शकेल.
६. संसदेच्या पावसाळी अधिवेशनात घटना दुरुस्तीचे विधेयक राज्य सभेकडून मंजूर झाले आहे. राज्य विधानमंडळाच्या ५० मंजूरीने नंतर सुधारणा विधेयक राष्ट्रपतींच्या मान्यता घेतल्यावर कायदा करण्याची प्रक्रिया पूर्ण होईल.

(ख): इतर कायदांची आवश्यकता

७. वस्तू व सेवा कराची आकारणी करण्यासाठीचे योग्य ते विधीविधान करण्यासाठीचे अधिकार घटनेकडून तेव्हाच मिळतील जेव्हा घटनेतील दुरुस्ती विधेयक संसदेत किंवा राज्यविधिमंडळात मंजूर होवून त्याचे कायदात रुपांतर होईल. अर्थातच, वस्तू व सेवा कराची अंमलबजावणी संबंधित विधिमंडळाकडून वस्तू व सेवा कर कायदा अंमलात आल्यानंतरच होईल. तसेच या कराची आकारणी करण्याची तारीख केंद्र आणि

राज्यांतर्फे एकच असणे आवश्यक राहिल. एकात्मिक वस्तू व सेवा कर प्रातिमानाचे प्रभावी कार्यपध्दती केंद्र आणि सर्व राज्य एकत्रितपणे यामध्ये सहभागी झाल्याशिवाय अंमलात येणार नाही.

सहा: वस्तू व सेवा कराच्या विविध पैलूंवरील काम:अलिकडील विकास आणि पुढील काम

(क) वस्तू व सेवा कराचा प्रारूप कायदा

८. वस्तू व सेवा कराचा प्रारूप कायदा, केंद्र आणि राज्याच्या कर अधिका-यांनी एकत्रितपणे तयार केलेला आहे, १४ जून २०१६ रोजी वित्त मंत्रालयाच्या संकेतस्थळावर सदर कायदा सूचना / अभिप्रायासाठी ठेवलेला आहे. केंद्रीय वस्तू व सेवा कर / राज्य वस्तू व सेवा कर कायदा २७ प्रकरणांमध्ये १७८ कलमांमध्ये आणि ४ अनुसूचींमध्ये विभागला गेला आहे. मसुदा संचामध्ये करयोग्य घटना, करपात्र व्यक्ती, पुरवठ्याचा कालावधी, पुरवठा आणि निविष्ट कराच्या जमेचे मुल्यमापन अशा तरतूदी केलेल्या आहेत. मसुदयामध्ये आकारणीची प्रशासकिय आणि कार्यपध्दती स्वरुपाचा समावेश देखील करण्यात आला आहे, जसे की, नोंदणी, विवरणक दाखल करणे, निर्धारणा, कराचा भरणा, लेखे ठेवणे, परतावा, लेखापरिक्षण, मागणी आणि वसुली, निरीक्षण, शोध, जप्ती आणि अटक, गुन्हा आणि दंड, फिर्दाद, अपिल आणि पुनरिक्षण, आगाऊ अधिनिर्णय आणि संक्रमणकालीन तरतूदी.
९. वस्तू व सेवा करपध्दतीमध्ये, करदेयतेस पात्र व्यक्तीने वस्तू आणि / किंवा सेवांच्या पुरवठ्यावर कर भरावयाचा आहे. जेव्हा करपात्र व्यक्तीने नेमून दिलेली सूटीची मर्यादा म्हणजेच, रु. १० लाख (रु. पाच लख ईशान्येकडील राज्यांसाठी) काही ठराविक विनिर्दिष्टित प्रकरणांमध्ये करपात्र व्यक्तीने जरी मर्यादा ओलांडली नसली तरी वस्तू व सेवा कराचा भरणा करावा अशी करदेयतेची पात्रता प्रस्तावित करण्यात आली आहे. केंद्रीय वस्तू व सेवा कर / राज्य वस्तू व सेवा कर हा राज्यांतर्गत वस्तू आणि/ किंवा सेवांच्या पुरवठ्यावर देय असेल आणि एकात्मिक वस्तू व सेवा कर हा आंतर-राज्य वस्तू आणि/ किंवा सेवांच्या पुरवठ्यावर देय असेल. राज्यांतर्गत वस्तू आणि / किंवा सेवा यांचा पुरवठा त्याच राज्यात एका ठिकाणाहून दुस-या ठिकाणी केलेला असेल. आंतर-राज्य वस्तू आणि/ किंवा सेवा यांचा पुरवठा एका राज्यातून दुस-या राज्यात झालेला असेल. केंद्रीय वस्तू व सेवा कर / राज्य वस्तू व सेवा कर आणि एकात्मिक

वस्तू व सेवा कर हे संबंधित अधिनियमास जोडलेल्या अनुसूचीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या दराप्रमाणे असेल.

१०. एकात्मिक वस्तू व सेवा कर कायदा ११ प्रकरणांमध्ये विभागला असून त्यामध्ये ३३ कलमांचा समावेश आहे. मसुदयामध्ये इतर गोष्टींबरोबरच वस्तूंचा पुरवठा करणारे ठिकाण निर्धारित करण्याचे नियम मांडण्यात आलेले आहेत. वस्तूंचे जेव्हा स्थानांतरण होते, अशावेळी वस्तूच्या पुरवठ्याचे ठिकाण हे वस्तूचा पुरवठा ज्या ठिकाणी संपुष्टात येईल, ते ठिकाण असेल. वस्तूंचे जेव्हा स्थानांतरण झालेले नसेल, अशावेळी वस्तूच्या पुरवठ्याचे ठिकाण हे वस्तूचा पुरवठा ज्या ठिकाणी संपुष्टात येईल, ते ठिकाण असेल. ज्या प्रकरणांमध्ये वस्तूची जुळवणी व संच मांडणी ज्या जागेवर झाली असेल, ती जागा वस्तूचे पुरवठ्याचे ठिकाण असेल. शेवटी वस्तू जेव्हा वाहनांवर चढविली जाते अशावेळी वस्तूचा पुरवठा ज्या स्थानावर अशी वस्तू चढविलेली असेल, ते पुरवठ्याचे ठिकाण असेल.

१०.१ सेवा पुरविण्याचे ठिकाण निश्चित करण्याबाबत प्रस्तुत प्रारूपामध्ये विस्तृत नियम देण्यात आलेले आहेत. प्रस्तुत प्रारूपांचा दिलेली सेवा ही नोंदणकणत सेवा देणा-याकडून दिलेली असेल तर, अशा परिस्थितीमध्ये सेवा पुरविण्याचे ठिकाण हे सेवा ज्या ठिकाणी उपभोगली गेली ते ठिकाण आणि जर दिलेली सेवा ही अनोंदित सेवा देणा-याकडून दिलेली असेल तर सेवा देणा-याच्या अभिलेखानुसार असणा-या पत्त्याच्या ठिकाणी उपभोगलेली असेल असे समजण्यात येईल. प्रारूप कायदयामध्ये काही सेवा जशा की, स्थावर मालमत्ता उपहारगण्ह आणि खादयपेय पुरवठादार, प्रशिक्षण आणि कामगिरीचे मूल्यमापन, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक किंवा शैक्षणिक कार्यक्रमात प्रवेश, संघटनांचे प्रदर्शन आणि जत्रा इ. वस्तू आणि प्रवासी यांची वाहतूक, दूरसंचार, बँकिंग, विमा, जाहिरात आणि वित्तिय सेवा यांच्या पुरवठ्याचे ठिकाण निश्चित करण्याबाबत नियम देण्यात आलेले आहेत.

१०.२ एकात्मिक वस्तू व सेवा कर कायद्याचा मसूदा एकात्मिक वस्तू व सेवा कराच्या जमेचे उपयोजन कसे करावयाचे यावर देखील भाष्य करतो. एकात्मिक वस्तू व सेवा कराच्या जमेचे उपयोजन केंद्रीय वस्तू व सेवा कराच्या भरण्यासोबत करावयाचे असल्यास केंद्र सरकार एकात्मिक वस्तू व सेवा कराच्या जमेची तेवढी रक्कम केंद्रीय वस्तू व सेवा कराच्या खात्यावर जमा करतील अशी तरतूद करण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे एकात्मिक वस्तू व सेवा कराच्या जमेचे उपयोजन राज्य वस्तू व सेवा कराच्या भरण्यासमोर करावयाचे असल्यास एकात्मिक वस्तू व सेवा कराच्या जमेची तेवढी

रक्कम केंद्र सरकार राज्य वस्तू व सेवा कराच्या खात्यावर जमा करील. गोळा केलेल्या कराची वाटणी आणि निधीचे वाटप निश्चित करणे यासारख्या तरतूदी मसुदयामध्ये आहेत.केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमाच्या काही तरतूदी जसे की, नोंदणी, मुल्यांकन, पुरवठ्याचा कालावधी, सूट, निविष्ट कराची जमा, लेखापरिक्षण, निर्धारणा, मागणी, अधिकणत निर्णय, परतावा, शोध, जप्ती आणि अटक, फिर्याद, अपिल या योग्य त्या फेरफारासह या अधिनियमास देखील लागू होतील अशी तरतूद मसुदयामध्ये करण्यात आलेली आहे.

११. वस्तू व सेवा कराचा आदर्श कायदा तयार करताना काही उद्देश धोरण विचारात घेवून करण्यात आलेला आहे, जसे कर कायदयामध्ये स्पष्टता, कर कायदांची अंमलबजावणी सोपी असली पाहिजे, कर कायदे प्रतिकूल नसेलेले आणि करदात्यांशी मैत्रीपूर्ण असले पाहिजे, आणि जे व्यवसाय करण्यास सुलभ असतील असे असले पाहिजे. वस्तू व सेवा कराखाली करदात्यास रास्त वादासाठी निवारण व्यवस्था पुरविली जाण्याची सोय केलेली आहे. या आदर्श कायदाची ठळक वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहेत.

किमान संवाद

११.१ वस्तू व सेवा कराखाली करदाता आणि कर वसूल करणारे प्राधिकारी यांच्यामध्ये प्रत्यक्ष किमान संवाद असेल. यासंबंधीच्या काही महत्वाच्या तरतूदी खाली स्पष्ट करण्यात आल्या आहेत:

(एक) नोंदणी ऑनलाईन दिली जाईल आणि कर प्रशासनाकडून तीन कामाच्या दिवसात अर्जदारास अर्जातील त्यातील कमतरता कळविली नाही तर तो अर्ज योग्य आहे असे समजून नोंदणी दिली जाईल.

(दोन) करदात्याने स्वतःची निर्धारणा स्वतः करून देय कराचा भरणा शासनाच्या खात्यावर जमा करावा. करदात्याने दाखल केलेले विवरण त्याने स्वतः निर्धारित केल्याचे समजले जाईल.

(तीन) इंटरनेट बँकींगद्वारे ईलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून कराचा भरणा करावा. छोट्या करदात्यांनाईलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून तयार करण्यात आलेल्या चलनाद्वारे बँकेमध्ये जावून करभरणा करणे अनुज्ञेय असेल.

- (चार) करप्राधिका-याशी कोणताही प्रत्यक्ष संवाद न साधता, करदाता बाहेर केलेल्या पुरवठ्याचा तपशील देवू शकेल. बाहेरून आलेल्या पुरवठ्याचा तपशील तत्सम पुरवठादाराकडून स्वतः तयार करून पाठविला जाईल.
- (पाच) करदाता बाहय आणि आवक पुरवठ्याचे, घेतलेली निविष्ट कराची जमा देय कर, भरलेला कर आणि इतर विविध तपशीलाचे मासिक विवरणे ईलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून दाखल करील. आपसमेळाखालील त्रैमासिक विवरणे ईलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून दाखल करील. वगळलेला / अयोग्य तपशील स्वतः दुरुस्त करता येईल. पुढील वर्षाच्या सप्टेंबरचे विवरण दाखल करण्यापूर्वी किंवा वार्षिक विवरण दाखल करावयाची प्रत्यक्ष तारीख जी आधी असेल, त्यापूर्वी करता येईल.
- (सहा) करप्राधिका-यांकडून मान्यता न घेता करदाता स्वतःच जीएसटीएन पोर्टल वर निविष्ट कराची जमा जुळवून, परावर्तन आणि पुन्हा दावा ईलेक्ट्रॉनिकली करू शकेल.(यामुळे बनावट देयक किंवा त्याच देयकावर दोनदा निविष्ट कराच्या जमेचा दावा करावयाच्या या गोष्टींना आळा बसेल)
- (सात) करदात्यास लेखी आणि इतर नोंदी ईलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून ठेवण्यासाठी आणि जतन करण्याची परवानगी राहिल.

निविष्ट कराची जमा

- ११.२ निविष्ट कराच्या जमेच्या तरतूदी वादाकडे झुकलेल्या असतात. प्रारूप वस्तू व सेवा कर कायदयामध्ये निविष्ट कराच्या जमेचा उपयोग आणि वापर करून घेण्यासाठी आणि वाद कमी करण्याच्या दृष्टीने स्पष्टता देण्यासाठी सुटसुटीत यंत्रणा प्रस्तावित केलेली आहे. कायदयाच्या महत्वाच्या तरतूदी खालीलप्रमाणे आहेत.
- (एक) करदाता त्याने निविष्टेवर भरलेल्या कराची जमा त्याच्या विवरणामध्ये स्वयं-मुल्यांकन करताना धरू शकतो.
- (दोन) करदातायादीमध्ये समाविष्ट नसलेल्या शिवाय इतर वस्तू व सेवांवर त्याने भरलेल्या कराचे उपयोजन उत्पादन कराच्या भरण्यासाठी करू शकतो.
- (तीन) निविष्टेवर भरलेल्या कराची जमा जेव्हा व्यवसायाच्या प्रयोजनार्थ किंवा करप्राप्त पुरवठ्याच्या प्रयोजनार्थ निविष्टा वापरली असेल तेव्हा घेवू शकतो.

- (चार) केंद्र शासन आणि अनेक राज्यशासनाच्या सध्या अस्तित्वात असलेली भांडवली वस्तूंवरील निविष्ट कराची जमेचे दोन किंवा तीन समान हप्त्यात समायोजन करण्याची पध्दतीसमोर त्याचे पुर्ण समायोजन करण्याची मुभा देण्यात येणार आहे.
- (पाच) खालील परिच्छेद ११.३ मध्ये नमूद परिस्थितीमध्ये निविष्ट कराची जमा पुढे नेवून किंवा त्याचा परताव्यासाठी दावा करून उपयोजन करता येईल.
- (सहा) निविष्टसेवा वितरक न्याययंत्रणेमाफत कंपन्यांच्या गटामध्ये सेवा पुरविण्यावर निविष्ट कराच्या जमेच्या वितरणाची सुविधा देण्यात येईल.

परतावा

- ११.३ परताव्याच्या तरतूदी सोप्या केलेल्या असून त्या करदात्यास खूपच अनुकूल केलेल्या आहेत.
- (एक) परताव्याचा दावा करण्याचा कालावधी एक वर्षापासून दोन वर्षांपर्यंत वाढविण्यात आलेला आहे.
- (दोन) कोणत्याही प्रत्यक्ष सादरीकरणाशिवाय कागदोपत्री पुराव्यासह परताव्याचा दावा ईलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून दाखल करता येईल आणि कराचा परतावा अर्जदाराच्या नामांकित केलेल्या बँक खात्यावर थेट जमा करण्यात येईल. याशिवाय नजरचुकीने/ जास्तीचा भरणा केला असेल तर त्याच्या परताव्याचा दावा विवरणात सुध्दा करू शकेल.
- (तीन) परिपूर्ण अर्ज प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून नव्वद दिवसांत परतावा दिला जाईल. जर परतावा करारनिविष्ट नव्वद दिवसांच्या कालावधीमध्ये मंजूर केला नाही तर व्याज देय होईल.
- (चार) जर परताव्याचा दावा रु. पाच लाखापेक्षा कमी असेल, तर दावेदारास त्यासंबंधी कोणत्याही इतर व्यक्तीस कर दिलेला असेल त्याचा कागदोपत्री पुरावा देण्याची आवश्यकता नाही. फक्त त्याचे यासाठी स्वयंप्रमाणिकरण पुरेसे आहे.
- (पाच) निर्यातीबाबत किंवा जेथे शुल्क संरचना उलटी (म्हणजेच जेथे निविष्टेपेक्षा उत्पादनावरील कर जास्त असेल) त्यामुळे जमा झालेल्या जमेचा परतावा अनुज्ञेय राहिल.

(सहा) निर्यातीमुळे परतावा असेल अशा प्रकरणांत ८०% दावा प्रायोगिक तत्वावर कोणत्याही प्रकारच्या कागदपत्रांची छाननी न करता लगेचच दिली जाईल.

मागणी

११.४ अभिनिर्णय आदेश देण्यास होणा-या खूपच उशीरा बदलल्या तक्रारी लक्षात घेता, करविवादासाठीची Sunset clause ही नवीन संकल्पना मांडण्यात आलेली आहे. यासंबंधीच्या महत्वाच्या तरतूदी खालीलप्रमाणे आहेत:

(एक) सामान्य बाबतीत वार्षिक विवरण दाखल केल्यापासून तीन वर्षांच्या आत अभिनिर्णय आदेश दिला पाहिजे.

(दोन) फसवणूक / दमन केल्या प्रकरणांत पाच वर्ष (वार्षिक विवरणपत्र दाखल केल्यापासून) पर्यंत वेळेची मर्यादा दिलेली आहे.

(तीन) एससीएन आणि अभिनिर्णय आदेश देण्याबाबत वेगळी वेळेची मर्यादा सध्याच्या केंद्रीय कायदयामध्ये नाही.

(चार) प्रत्येक टप्प्यावर लेखापरिक्षण / अन्वेषण यापासून ते अभिनिर्णय आदेश पारित करेपर्यंतच्या टप्प्यावर आणि त्यानंतरदेखील प्रकरणांची तडजोड करण्याच्या तरतूदी करदात्यास आहेत.

(पाच) लेखापरिक्षण / अन्वेषणाच्या टप्प्यावर जर कमी भरलेल्या / न भरलेल्या कराचा व्याजासह भरणा केला तर शास्ती लागू होणार नाही किंवा अगदीच शुल्लक असेल.

(सहा) अधिका-याने संबंधित वस्तुस्थिती आणि त्याच्या निर्णयाचा आधार त्याच्या आदेशामध्ये मांडावा.

(सात) कर, व्याज आणि शास्तीच्या रक्कमेची आदेशामध्ये काढलेली मागणी नोटीशीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या रक्कमेपेक्षा जास्त नसावी.

(आठ) नोटीशीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कारणापेक्षा वेगळ्या कारणाने मागणी काढू नये.

लेखापरिक्षण

११.५ लेखापरिक्षण ज्या पध्दतीने चालविले जाते तो करदात्याची दुखरी जागा आहे. प्रस्तुत वस्तू व सेवा कर कायदयामध्ये लेखापरिक्षणाची स्थिर प्रक्रिया दिलेली असून त्यामध्ये शिस्त आणण्याचा प्रयत्न केलेला आहे, त्या खालीलप्रमाणे आहेत:

(एक) सर्व प्रकरणात कर प्राधिका-यांनी लेखा परिक्षण करण्यासाठी करदात्याच्या व्यवसायाच्या ठिकाणास भेट देण्याची आवश्यकता नाही. कर प्राधिका-याच्या कार्यालयात देखील लेखापरिक्षण करता येईल.

(दोन) लेखा परिक्षण करण्याआधी कामाचे १५ दिवसांपेक्षा कमी नसेल इतक्या कालावधीपूर्वी करदात्यास त्याविषयी कळविण्यात आले पाहिजे.

(तीन) लेखापरिक्षण पारदर्शी पध्दतीने आणि सामान्यतः लेखा परिक्षण सुरु झाल्यापासून ३ महिन्यांच्या आत पूर्ण करावे.

(चार) लेखापरिक्षणाच्या निर्ष्कषावर येताना योग्य त्या अधिका-याने विलंब न लावता करपात्र व्यक्तीस त्याचे हक्क आणि जबाबदा-या त्या निर्ष्कषासंबंधात सूचित कराव्यात.

दंडाची शिस्त

११.६ करदात्यांचा दुसरा असंतोषाचा भाग म्हणजे कर प्राधिका-यांची कायदयाचा भंग केल्यासाठी जो जास्त गंभीर स्वरूपाचा नसला तरी जास्त दंड लावण्याची प्रवृत्ती. या चिंतेच्या विषयासाठी सामान्य शिस्त प्रस्तावित वस्तू व सेवा कर कायदयामध्ये अंतर्भूत केलेल्या आहेत, त्या खाली नमूद केलेल्या आहेत:

(एक) कर नियमांचा किंवा प्रक्रियात्मक आवश्यकतेचा छोटासा भंग केला तर त्यासाठी जास्त शास्ती लावू नये.

(दोन) कागदपत्रांमधील कोणत्याही बाबी राहून गेल्या किंवा चुकल्या ज्या सहज दुरुस्त करू शकतो किंवा एकूण निष्काळजीपणामुळे मात्र फसवणुकीचा हेतू नसेल तर अशा प्रकरणांमध्ये शास्ती लावू नये.

(तीन) भंगाचे प्रमाण अणि तीव्रता यावर वाजवी शास्ती लावावी.

(चार) कारणे दाखवा नोटीस बजावल्याशिवाय आणि संबंधित व्यक्तीस सुनावणीची संधी दिल्याशिवाय शास्ती लादता येणार नाही.

(पाच) लागू बसलेला कायदा किंवा कार्यपध्दती आणि त्यांच्या भंगाचे स्वरूप बादेशामध्ये कारणासहित नमूद करावे.

(सहा) स्वतःहून कायद्याच्या भंगाची कबुली दिली असेल तर कर प्राधिका-याने त्या व्यक्तीसाठी शास्ती लादताना संभाव्य घटकांना विचारात घेवून कमीत कमी शास्ती लावावी.

पर्यायी वाद निराकरण यंत्रणा

११.७ वस्तू व सेवा कर कायद्याखाली आगाऊ अधिनिर्णय आणि तडजोड आयोग यांसारखे वाद निराकरण करण्यासाठीचे विविध मार्ग चालूच राहतील. ठळक वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहेत:

(एक) सध्या पेक्षा जास्त विषयासंबंधी आगाऊ अधिनिर्णय घेता येतील. विषय असतील: वस्तू/ किंवा सेवा यांचे वर्गीकरण, मुल्यांकनाची पध्दती, कराचा दर, निविष्ट कराच्या जमेची अनुज्ञेयता, देय कराचे दायित्व, वस्तू व सेवा कर कायद्याखाली विशिष्ट व्यवहार हा सेवा आहे आणि नोंदणी घेण्यासाठीचे दायित्व.

(दोन) नवीन उपक्रमांसाठीच नाही तर अस्तित्वात असलेल्या उपक्रमांसाठी देखील आगाऊ अधिनिर्णय घेता येईल.

(तीन) केंद्रीय कायद्याखाली नसलेली अपीलची सुविधा प्रस्तावित वस्तू व सेवा कर कायद्याखाली देण्यात आलेली आहे. आगाऊ अधिनिर्णय निर्णयामुळे बाधित होत असतील तर अर्जदार किंवा विभागास सुध्दा अपिल प्राधिका-याकडे त्याविरुध्द पुनरिक्षणासाठी अपील दाखल करण्याची यापुढे संधी मिळेल.

(चार) तडजोड आयोगाच्या तरतुदी एकात्मिक वस्तू व सेवा कर कायद्यामध्ये समाविष्ट करण्यात आलेल्या आहेत.

संक्रमणकालीन तरतुदी

११.८ सध्याच्या व्हॅट प्रणालीतून वस्तू व सेवा कराच्या प्रणालीमध्ये सोप्या पध्दतीने स्थलांतर व्हावे यासाठी प्रस्तुत वस्तू व सेवा कर कायद्यामध्ये सविस्तर संक्रमणकालीन तरतुदी केलेल्या आहेत. यासाठीच्या ठळक तरतुदी अशा आहेत:

- (एक) सध्या अस्तित्वात असलेल्या करदात्यांना ६ महिन्यांपर्यंत ग्राह्य असलेले तात्पुरत्या स्वरूपातील नोंदणी प्रमाणपत्र देण्यात येईल. विहित माहिती दिल्यानंतर अंतिम नोंदणी देण्यात येईल.
- (दोन) काही अटींच्या अधीन राहून सेनव्हॅट / व्हॅट ची रक्कम विवरणामध्ये पुढे नेलेली असेल ती निविष्ट कराची जमा म्हणून घेण्यास मुभा राहिल. भांडवली मालाची सेनव्हॅट खाली घेतली नसलेली जमा विवरणात पुढे नेलेली नसली तरी काही अटींच्या अधीन राहून तिला निविष्ट कराची जमेस सुध्दा धरण्यास परवानगी राहिल.
- (तीन) साठ्यातील निविष्टेबाबत, साठ्यातील तयार आणि अर्ध-तयार मालातील समाविष्ट निविष्टेबाबत पात्र असलेले कर आणि शुल्क यांची जमा धरण्यास नोंदणीकृत करपात्र व्यक्तीस काही अटींच्या अधीन राहून परवानगी असेल.
- (चार) साठ्यातील निविष्टेबाबत, साठ्यातील तयार आणि अर्ध-तयार मालातील समाविष्ट निविष्टे बाबत पात्र असलेले कर आणि शुल्क यांची जमा धरण्यास आपसमेळ योजनेतून बाहेर पडून सामान्य कर प्रणालीमध्ये येणा-या करपात्र व्यक्तीस देखील परवानगी असेल.
- (पाच) वस्तू व सेवा कर लागू झाल्यानंतर सहा महिन्यात आधी पाठविलेला / काढलेला माल जर व्यवसायाच्या ठिकाणी परत आलेला असेलतर त्यावर कर देय होणार नाही.
- (सहा) त्याचप्रमाणे वस्तू व सेवा कर लागू झाल्यानंतर सहा महिन्यांत आधीच सोपीव कामासाठी किंवा काही प्रक्रिया करण्यासाठी निविष्टा, तयार आणि अर्ध-तयार वस्तू पाठविलेल्या / काढलेल्या असतील तर त्यावर देखील कर देय होणार नाही.
- (सात) आधीच्या कायद्याच्या तरतूदीनुसारच प्रलंबित असलेल्या परताव्याचा दावा निकाली काढण्यात येईल आणि काही अटींच्या अधीन राहून अशा जमारकमेचे प्रदान दावेदारास रोखीने करण्याच येईल.
- (आठ) आधीच्या कायद्याच्या तरतूदीनुसारच प्रलंबित असलेल्या सेनव्हॅट जमेचा / निविष्ट कराच्या जमेचा दावा निकाली काढण्यात येईल आणि काही अटींच्या अधीन राहून अशा जमा रकमेचे प्रदान दावेदारास रोखीने करण्यात येईल.

(नऊ) वस्तू व सेवा कर लागू होण्यापूर्वी वस्तू आणि/किंवा सेवा यांचा पुरवठा झाला असेल आणि जेथे त्याबाबतचा अंशतः मोबदला वस्तू व सेवा कर लागू झाल्यावर मिळालेला असेल परंतु अशा पुरवठ्यावरील शुल्क किंवा कर यांचा भरणा आधीच्या कायद्याखाली झालेला असेल तर त्यावर कर देय होणार नाही.

(दहा) वस्तू व सेवा कर लागू होण्यापूर्वी वस्तू मान्यतेसाठी पाठविलेली असेल परंतु ती नाकारली जाऊन पुरवठादाराकडे वस्तू व सेवा कर लागू झाल्यापासून सहा महिन्यात परत पाठविलेली असेल तर त्यावर कर देय होणार नाही.

प्रस्तुत वस्तू व सेवा कर कायद्याच्या इतर तरतुदी

११.९ प्रस्तुत वस्तू व सेवा कर कायदयामध्ये इतर ब-याच तरतुदी आहेत ज्या करदात्यास अनुकूल आहेत आणि व्यापार आणि उदयोगांच्या पूर्ततेसाठी देखील आहेत.तरतूदींचे मोल येथे नमूद केलेले आहे.

(एक) रुपये ९ लाखाची उलाढाल झाल्यानंतर कोणतीही व्यक्ती स्वतःची आगाऊ नोंदणी करू शकते तयासाठी कर देयतेची आवश्यकता नाही. त्याने रुपये १० लाखाची उलाढालीची मर्यादा ओलांडल्यावरच तो कर देयतेस पात्र राहिल.

(दोन) व्यवहार मूल्यावर आधारित केलेले वस्तूंचे मुल्यांकन म्हणजेच सध्याच्या केंद्रीय उत्पादन शुल्क आणि सीमा शुल्क कायद्याखाली बीजक किंमत

(तीन) आधीच्या पुरवठ्याबाबत दिलेले बीजकासाठी सुधारित किंवा पुरवणी बीज करदात्याने देण्यास परवानगी असेल.

(चार) जेथे करदाता मूलया किंवा कराचा दर निर्धारित करण्यास सक्षम नसेल तया प्रकरणात त्याला तात्पुरती निर्धारणा करण्याची सुविधा असेल.

(पाच) कर प्रशासनाकडे असलेल्या कर विवरण नोंदवही मधून आलेल्या आणि गेलेल्या मालाच्या पुरवठ्याचा तपशील आणि विविध विवरणे करदात्यास दाखल करण्याची परवानगी असेल.

(सहा) सर्व महिन्याच्या कराचा भरणा उत्तरवर्ती महिन्यामध्ये करण्यात यावा. मार्चचा देय कर एप्रिलमध्ये भरणा करावा मार्च मध्ये नाही, जसे सध्याच्या केंद्र शासनामध्ये आणि राज्यांमध्ये आहे. आपसमेळ योजनेखालील करदात्यांनी तिमाही विवरणपत्र

दाखल करणे आवश्यक असून त्यामुळे आलेल्या कराचा भरणा ती तिमाही संपल्यानंतर तिच्या उत्तरवर्ती महिन्यामध्ये करणे आवश्यक आहे.

(सात) कराचा भरणा करण्याच्या नवीन पध्दती अंमलात आणण्यात येत आहेत, जसे क्रेडीट आणि डेबीट कार्ड, राष्ट्रीय इलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून निधीचे हस्तांतरण (एनइएफटी) आणि रियल टाइम ग्रॉस सेटलमेंट (आरटीजीएस)

(आठ) वस्तू व सेवा कर पध्दतीमध्ये सोपीव कामाची सुविधा चालूच राहणार आहे.

(नऊ) ई-वाणिज्य कंपन्यांनी त्यांच्या ऑनलाईन प्लॅटफॉर्म (व्यासपीठावरून) कोणताही पुरावा केला असल्यास त्यासंबंधी मूळ स्रोतातून कर गोळा करणे आवश्यक आहे, बाजारपेठ आणि नमुनेदार पुर्तिखालील कराचा दर शासनाने अधिसूचित केल्याप्रमाणे असेल.

(दहा) काही देय कराच्या भरण्यासाठी वेळ वाढवून देण्याचे किंवा अशा रक्कमेच्या भरण्यासाठी मासिक हप्त्याची सवलत करदात्यास देण्याचे अधिकार आयुक्तांना असतील.

(अकरा) निर्यातीस शून्य दर पुरवठा समजण्यात येईल. निर्यातीवर देय कर नसणार आहे परंतु त्या पुरवठ्याशी संबंधित निविष्ट कराच्या जमेचा परतावा म्हणून ते दावा करू शकतील.

(बारा) कोणत्याही नैसर्गिक कारणामुळे पुरवठ्याचे प्रमाण कमी झालेले आढळले तर त्यावरील कर जप्त करण्याची तरतूद शासन करीत आहे.

(तेरा) एक वेगळी अनुसूची (अनुसूची दोन) देण्यात येत आहे ज्यामध्ये काही पुरवठ्याचे प्रकार हे एकतर वस्तूंचा पुरवठा असेल किंवा सेवांचा पुरवठा असेल हे स्पष्ट करील. उदा. अमूर्त वस्तूंचा पुरवठा, कार्यकंत्राटाचा पुरवठा, भाडेपट्टी व्यवहार आणि उपहारगृहातील पुरवठा हे सर्व सेवा पुरवठ्यामध्ये येईल. आशा आहे की, यामुळे कर आकारणीच्या प्रचलित पध्दतीच्या गोंधळाचा शेवट होईल.

(ख) वस्तू व सेवा कराचे नियमन आणि विनिमय

१२. वस्तू व सेवा कराची अंमलबजावणी करण्यापूर्वी दुसरे महत्वाचे काम आहे वस्तू व सेवा कराचे नियम आणि विनिमयाची सिध्दता पूर्ण करणे. केंद्र आणि राज्य

सरकारच्या अधिका-यांनी मिळून नियम आणि विनिमयाचा मसुदा तयार केलेला आहे.

(ग) माहिती तंत्रज्ञानाची सज्जता

१३. वस्तू व सेवा कराच्या अंमलबजावणीसाठी माहिती तंत्रज्ञानाचे जाळे पसरविणे आवश्यकच आहे. वस्तू व सेवा कराची आवश्यकता पूर्ण करण्यासाठी एक विशेष उद्देश वाहन म्हणून वस्तू व सेवा कराचे जाळे (जीएसटीएन) नावाची संकल्पना साकारण्यात आलेली आहे. जीएसटीएन कडून केंद्र आणि राज्य सरकारला माहिती तंत्रज्ञानाच्या पायाभूत सुविधा आणि सेवा पुरविण्यात येतील, वस्तू व सेवा कराच्या अंमलबजावणीसाठी करदात्यास आणि इतर भागणारकांना देखील सदर सुविधा आणि सेवा पुरविण्यात येतील. इतर बाबींबरोबरच जीएसटीएन कार्यामध्ये यांचादेखील समावेश असेल: (एक) नोंदणी पुर्तता; (दोन) करदात्याने दाखल करावयाची विवरणे पुढे केंद्र आणि राज्यांच्या प्राधिका-यांकडे अग्रेषित करण्याचे काम; (तीन) एकात्मिक वस्तू व सेवा कराच्या तडजोडीचे आणि परिगणनेचे काम ; (चार) कर भरण्याचा तपशील बँकेच्या नेटवर्क बरोबर तपासून पाहणे ; (पाच) करदात्याच्या विवरणाच्या माहितीवर आधारित विविध एकआयएस (MIS) अहवाल प्रदान करणे ; (सहा) करदात्याची रुपरेखा वर्गीकरण देणे ; आणि (सात) निविष्ट कराच्या जमेच्या पुन्हा केलेला दावा, परावर्तन आणि जुळवणी करण्यासाठीचे जुळवणी इंजिन चालविणे.

१३.१ वस्तू व सेवा कराचे पोर्टल आणि नोंदणी, भरणा, विवरण आणि एमआयएस / अहवालासाठीचे अर्ज अशा सामान्य विकास कामे जीएसटीएन करणार आहे. सामान्य वस्तू व सेवा कराच्या पोर्टलचे सध्या अस्तित्वात असलेल्या कर प्रशासनाच्या माहिती तंत्रज्ञानाच्या पध्दतीचे एकत्रिकरण करण्याचे काम सुध्दा जीएसटीएन करणार आहे आणि करदात्यांसाठी संवाद साधण्याचे काम देखील करणार आहे. आणखी, जीएसटीएनने निर्धारणा, लेखापरिक्षण परतावा, अपील इ.विभागांचे विकासकाम संपवत आणलेले आहे. हे काम १९ राज्यांच्या बाणि केंद्रशासित प्रदेशां (दोन राज्यांचे प्रस्तावित) साठी करीत आहे. व्यवहार सुलभ करण्यासाठी वस्तू व सेवा कराच्या पंटेण्ड प्रणाली आणि बँक एंड प्रणालीचे एकत्रिकरण पूर्ण करून त्याची तपासणी आधीच केलेली आहे.

(घ) प्रशिक्षण आणि कार्यशाळा

१४. वस्तू व सेवा कराच्या कायद्याचे, विनिमयांचे आणि कार्यपध्दतीचे प्रशिक्षण केंद्र आणि राज्य शासनाच्या अधिका-यांना आणि कर्मचा-यांना देण्यासाठीचे तपशीलवार वेळापत्रक तयार करण्यात आलेले आहे. केंद्र शासनाकडून जवळपास १० अधिकारी आणि १५ अधिकारी राज्य शासनाकडून स्रोत प्रशिक्षक असतील जे केंद्र शासन/ राज्य शासनाच्या जवळपास ३०० अधिका-यांना प्रशिक्षण देतील त्यामधून जे जवळपास १६०० केंद्र शासनाच्या आणि राज्यशासनाच्या अधिका-यांना प्रशिक्षण देतील. असे प्रशिक्षक केंद्र/राज्य शासनाच्या जवळपास ७०,००० कर अधिका-यांना क्षेत्रीय स्तरावर प्रशिक्षण देतील. सादरीकरण आणि प्रशिक्षण साहित्य अंतर्गत रित्या आणि या प्रयोजनार्थ असलेल्या आयसीएआयच्या मदतीने सुध्दा तयार करण्यात येईल. प्रशिक्षण अभ्यासक्रम देशाच्या विविध ठिकाणी घेतले जातील.

१४.१ वस्तू व सेवा कर कायदा आणि करपध्दती बाबतचे प्रशिक्षण देणे व्यापार आणि उदयोगांना देखील तितकेच महत्वाचे आहे. देशातील ५० शहरांमध्ये व्यापार आणि उदयोगांना वस्तू व सेवा कर कायदा, नियम, विनिमय आणि कार्यपध्दती यांचे शिक्षण देण्यासाठी परिसंवाद / कार्यशाळा आयोजित करण्याचे ठरविले आहे. विशिष्ट क्षेत्र जसे की, माहिती तंत्रज्ञान, ई-कॉमर्स, दूरसंचार आणि वित्तीय सेवा यासारख्यांसाठी क्षेत्रीय परिसंवाद/कार्यशाळा मुंबई आणि बंगलोर येथे आयोजित करण्याचे प्रस्तावित आहे. आणखी, जीएसटीएन कडून मास्टर प्रशिक्षकांना वस्तू व सेवा कराच्या माहिती तंत्रज्ञान प्रणालीबद्दल प्रशिक्षण दिले जाईल ते केंद्र /राज्य शासनाच्या अधिका-यांना आणि व्यापार आणि उदयोगांना त्याचे प्रशिक्षण देतील. वस्तू व सेवा कराच्या अंमलबजावणीपूर्वी वस्तू व सेवा कराच्या लाभाबाबतची जागरूकता ग्राहकांमध्ये निर्माण करणे गरजेचे आहे हा देखील प्रशिक्षण योजनेचा भाग असेल.

(सात) निष्कर्ष

१५. वस्तू व सेवा कराच्या अंमलबजावणीचा लक्ष्य दिनांक १ एप्रिल २०१७ आहे. महत्वाच्या कर सुधारणांची अंमलबजावणी कर आधार विस्तारणे, कर अनुपालन वाढविणे आणि आंतर-राज्य कराच्या तफावतीमुळे होणारे आर्थिक विपर्यास कमी करण्यासाठी उपयुक्त ठरेल. वस्तू व सेवा करामुळे आर्थिक क्रियाशीलता वाढेल आणि त्यामुळे प्रत्येकाला त्याचा लाभ होईल. यामुळे कर प्रशासन स्थिर होईल, व्यवसायाचा छळ थांबेल आणि त्यामुळे केंद्र आणि राज्यांचे महसूल वाढतील. उदयोगांची पालन खर्च कमी होईल, शेवटचे पण महत्वपूर्ण असे की यामुळे

रोजगारनिर्मिती मोठया प्रमाणावर होईल. थोडक्यात सर्व स्तरावर म्हणजेच करदाता, शासन, ग्राहक सर्वांनाच आपलेसे करणारी परिस्थिती निर्माण होईल.